

Richard Melišek

EURÓPSKA ÚNIA A REGIONÁLNE OBCHODNÉ DOHODY

Abstract: *The EU ascribes a great significance to external economic relations and to the common trade policy. The common trade policy is based on unified export policy principles, setting of customs tariffs, unification of liberalisation measures, and also on the closing of negotiated trade agreements. Regional trade agreements (RTAs) help in the liberalisation of the world trade and are important in the relations of EU member countries with third countries. The contractual parties provide different trade preferences on the basis of these agreements. In the current period the members of these agreements are involved in approximately 40 % of the world's trade exchange. On the basis of these arguments the author analyses the issues of RTAs. The focus of the paper is on the characteristics, analysis and evaluation of the following agreements:*

- *EU–Mercosur Association Agreement*
- *EU–Andean Community of Nations Cooperation Agreement*
- *EU–ACP (Africa, the Caribbean, the Pacific) Countries Partnership Agreement*
- *Agreement on Economic Cooperation between the EU and CARIFORUM (Forum of the Caribbean ACP States)*

Key words: *European Union, World Trade Organization, liberalisation of trade, regional trade agreements, Mercosur, Andean Community of Nations, African, Caribbean and Pacific Countries, Cariforum*

JEL: F 13, F 14, O 24, O 52, O 54, O 56

Úvod

Regionálne obchodné dohody (Regional Trade Agreements) sa považujú za komplementárne nástroje multilaterálnej obchodnej liberalizácie. Na základe nich si zmluvné strany navzájom redukovujú rôzne tarify a obmedzenia v obchode a poskytujú si obchodné preferencie. Regionálne obchodné dohody majú značný vplyv na rozvoj obchodu, na investičné toky, na trhy práce a na kvalitu životného prostredia. Prinášajú vyššiu mieru konkurencie, dosahovanie úspor z rozsahu a môžu zvyšovať prílev priamych zahraničných investícií. V týchto dohodách sa pozornosť

zameriava hlavne na: priemyselné výrobky, poľnohospodárske a potravinárske produkty, sanitárne normy, služby, investície, politiku hospodárskej súťaže, uľahčovanie obchodu, mobilitu pracovnej sily, verejné obstarávanie, obchodné aspekty práv duševného vlastníctva, ochranné opatrenia, životné prostredie, pravidlá pôvodu, technické prekážky obchodu. Hoci v podstate sú regionálne obchodné dohody voči stranám, ktoré nie sú účastníkmi danej dohody diskriminačné, vo svetovej ekonomike sa rozsiahlo používajú, pretože pravidlá Svetovej obchodnej organizácie to umožňujú.

V súčasnosti sa takmer 40 % svetovej obchodnej výmeny realizuje medzi krajinami – účastníkmi regionálnych obchodných dohôd. Od roku 1948 bolo vo Svetovej obchodnej organizácii (World Trade Organization)¹ notifikovaných 255 dohôd (z nich je v platnosti 197)², pritom len od roku 2000 bolo notifikovaných až 106 nových regionálnych obchodných dohôd. Tento rast počtu regionálnych obchodných dohôd bude pravdepodobne pokračovať. V nasledujúcom období sa predpokladá značné rozšírenie regionálnych obchodných dohôd najmä preto, že tieto dohody zahŕňajú okruh ekonomických, geopolitických a bezpečnostných záujmov.

Vychádzajúc z uvedených skutočností sme sa v stati zamerali na problematiku regionálnych obchodných dohôd uzatváraných Európskou úniou.

¹Pod regionalizmom rozumieme formovanie a rozvoj medzinárodnej hospodárskej spolupráce v rámci určitého svetového regiónu. Takáto koncepcia sa považuje za východisko k celosvetovému ekonomickému prepojeniu krajín, niekedy sa však chápe ako protiklad k formovaniu medzinárodnej spolupráce na báze univerzalizmu, to znamená ako protiklad k celosvetovej spolupráci alebo integrácii. Keď sa v súvislosti s medzinárodnými obchodnými dohodami používa termín regionálny, má sa na mysli región ako súhrn krajín niektorej geografickej oblasti vo svete, príp. integračné zoskupenie daných krajín.

²Vrátane dohôd uzatvorených v rámci Všeobecnej dohody o clách (General Agreement on Tariffs and Trade – GATT), keďže Svetová obchodná organizácia (WTO) vznikla v roku 1995 ako následník GATT-u.

1 Regionálne obchodné dohody ako súčasť obchodnej politiky Európskej únie

Napriek tomu, že väčšina krajín považuje multilaterálnu liberalizáciu obchodu za prioritu, rastúci počet regionálnych obchodných dohôd svedčí o tom, že pre mnohé krajiny sa bilaterálne obchodné dohody stávajú dôležitým nástrojom ich obchodnej politiky a niektoré krajiny regionálne obchodné dohody dokonca uprednostňujú pred multilaterálnou liberalizáciou. Tento trend môže spôsobiť, že vývozy EÚ do krajín, s ktorými EÚ nemá uzavreté preferenčné obchodné dohody, budú znevýhodnené oproti vývozom tých krajín, ktoré takéto dohody uzavreli.

Európska komisia a členské štáty Európskej únie definovali ako prioritu multilaterálny proces ďalšej liberalizácie medzinárodného obchodu v rámci prebiehajúcich rokovaní WTO – „Rozvojovej agendy z Dohy“ (Doha Development Agenda)³, ktoré sa pôvodne mali ukončiť do konca roka 2006, ale z dôvodu neprekonateľných názorových rozdielov medzi kľúčovými členskými štátmi WTO boli tieto rokovania pozastavené. Po viacerých neúspešných rokovaní ohľadom ich obnovenia celý tzv. Dauhaský proces⁴ [19] pokračuje od roku 2008 rokovaniami v jednotlivých komisiách a výboroch na pôde Svetovej obchodnej organizácie. Vzhľadom na vývoj následných rokovaní, ako aj na tlak niektorých priemyselných odvetví EÚ, ktoré žiadajú aktívnejšiu bilaterálnu politiku voči krajinám s rozvíjajúcou sa ekonomikou (emerging countries), vznikla potreba opätovne posúdiť politiku EÚ vo vzťahu k regionálnym obchodným dohodám. Európska únia musí totiž realizovať aktívnu obchodnú politiku, ktorá umožní zlepšiť prístup k európskym producentom a dodávateľom tovarov a služieb na trhy tretích krajín aj v prípade úspešného ukončenia rokovaní Rozvojovej agendy z Dohy, pretože hlavní konkurenti EÚ na svetových trhoch sú pri príprave nových dohôd veľmi aktívni.

Európska únia, ktorá je colnou úniou 27 krajín, uzatvorila (alebo pripravuje) s tretími krajinami alebo regionálnymi zoskupeniami nasledujúce typy obchodných dohôd:

³Najvyšším výkonným orgánom Svetovej obchodnej organizácie je ministerská konferencia. Ministerská konferencia WTO v Dohe (Katar) sa konala 9 – 14. 11. 2001 a bola štvrtou ministerskou konferenciou WTO. (Predtým sa konali tieto konferencie v Singapúre v r. 1996, v Ženeve v r. 1998 a v Seattle v r. 1999.) Zúčastnilo sa na nej 142 členských krajín. Základnou úlohou konferencie bolo začať deviate kolo rokovaní o liberalizácii svetového obchodu. Rokovanie o liberalizácii obchodu bolo neúspešné vzhľadom na to, že účastníci sa nedokázali dohodnúť. Napriek tomu sa konferencia v Dohe môže hodnotiť kladne, pretože prijala tzv. rozvojovú agendu, ktorá bude predmetom rokovaní v nasledujúcom období a ktorá znamená ďalšiu liberalizáciu svetového obchodu. (The WTO's Fourth Ministerial Conference in Doha Qatar on 9–14 November 2001. Geneva: World Trade Organization, Secretariat, 2005.) Rokovania potom pokračovali zdĺhavou sériou na piatej ministerskej konferencii WTO v mexickom Cancúne v septembri 2003, na šiestej ministerskej konferencii WTO v Hongkongu v decembri 2005, na summite v Ženeve v júli 2008 a na summite v talianskej L'Aquile v júli 2009, ktoré mali oživiť agendu z Dohy.

⁴V anglickom texte uvádzané hlavné mesto Kataru Doha by sa podľa pravidiel slovenského pravopisu malo prepisovať ako Dauha a prídavné meno by malo byť dauhaský.

1.1 Preferenčné obchodné dohody

- a) dohody o vytvorení colnej únie (Andorra, San Marino, Turecko),
- b) dohody o vytvorení zóny voľného obchodu (DOV):
 - DOV (Švajčiarsko, Faerské ostrovy), Asociačná dohoda (Chile), Globálna dohoda (Mexiko), Dohoda o obchode, rozvoji a spolupráci (Juhoafrická republika),
 - Stabilizačné a asociačné dohody (Albánsko, Chorvátsko, Srbsko, Čierna Hora, Bosna a Hercegovina, Macedónsko),
 - Dohoda o Európskom hospodárskom priestore (krajiny Európskeho združenia voľného obchodu – Nórsko, Island, Lichtenštajnsko s výnimkou Švajčiarska),
 - Európsko-stredomorské asociačné dohody – Euromed (Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Maroko, Palestína, Sýria, Tunisko). Turecko má aj vyššiu formu integrácie s EÚ – colnú úniu a Cyprus a Malta, ktoré boli pôvodne krajinami Euromed, sú od 1. 5. 2004 členskými krajinami EÚ.

1.2 Pripravované medziregionálne preferenčné dohody

- a) Dohody o hospodárskom partnerstve (Economic Partnership Agreements – EPAs) – so šiestimi regiónmi skupiny krajín Afriky, Karibiku a Tichomoria (AKT), spolu 78 krajín,
- b) Asociačná dohoda medzi Európskym spoločenstvom a krajinami MERCOSUR (Brazília, Argentína, Uruguaj, Paraguaj),
- c) Asociačná dohoda medzi Európskym spoločenstvom a Andským spoločenstvom,
- d) Dohoda o hospodárskej spolupráci medzi Európskym spoločenstvom a krajinami Perzského zálivu (Gulf Cooperation Council – Bahrajn, Kuvajt, Omán, Katar, Saudská Arábia, Spojené arabské emiráty).

1.3 Nepreferenčné obchodné dohody

- a) Dohoda o partnerstve a spolupráci (krajiny Spoločenstva nezávislých štátov – Rusko, Ukrajina, Kazachstan, Bielorusko, Moldavsko, Uzbekistan, Arménsko, Azerbajdžan, Turkménsko, Kirgizsko),
- b) Ostatné dohody (Južná Kórea, Čína, India)⁵.

⁵Na porovnanie uvádzame, že USA, ktoré sú hlavným konkurentom Európskej únie na svetových trhoch a ktoré boli donedávna veľmi zdržanlivé pri uzatváraní dohôd o vytvorení zón voľného obchodu, vytvorili v roku 1994 spolu s Kanadou a Mexikom Severoamerickú zónu voľného obchodu – North American Free Trade Area (NAFTA), v roku 2003 uzavreli dohody o voľnom obchode so Singapurom, Chile a Jordánskom, v roku 2004 dohody o voľnom obchode s Austráliou a Marokom a taktiež Kostarikou, Salvadorom, Guatemalou, Hondurasom, Nikaraguou a Dominikánskou republikou (členovia zóny voľného obchodu – CAFTA). USA taktiež ukončili rokovania o dohode o voľnom obchode s Bahrajnom a posudzujú možnosť uzavretia podobnej dohody s Ománom a Spojenými arabskými emirátmi. V záverečnom štádiu sú rokovania o uzavretí dohody s Juhoafrickou colnou úniou SACU. Rokovania o týchto dohodách začali s tromi členmi Andského spoločenstva – Kolumbiou, Ekvádorom a Peru a taktiež s Panamou. USA oznámili aj zámer začať rokovania o dohode s Thajskom. Okrem toho sa USA usilujú (zatiaľ neúspešne) o vytvorenie Americkej zóny voľného obchodu – Free Trade Area of America (FTAA), ktorá by zahŕňala všetky štáty kontinentu s výnimkou Kuby.

V uzavretých a doteraz platných regionálnych obchodných dohodách tvoria v rámci intencií WTO dohody o zóne voľného obchodu 84 %, dohody o vytvorení colnej únie 8 % a ostatné zmiešané dohody 8 %. Pri pripravovaných regionálnych obchodných dohodách tvoria dohody o zóne voľného obchodu až 96 % a ostatné dohody 4 %, pričom dohody o vytvorení colnej únie sa nepripravujú žiadne.

V ďalšej časti sa zameriame na charakteristiku a hodnotenie týchto regionálnych obchodných dohôd:

- Dohoda o voľnom obchode medzi Európskou úniou a MERCOSUR-om,
- Asociačná dohoda medzi Európskou úniou a Andským spoločenstvom,
- Dohoda o partnerstve medzi Európskym spoločenstvom a krajinami Afriky, karibskej a tichomorskej oblasti,
- Dohoda o hospodárskom partnerstve medzi Európskym spoločenstvom a štátmi CARIFORUM.

2 Charakteristika, zameranie a hodnotenie jednotlivých regionálnych obchodných dohôd

2.1 Dohoda o voľnom obchode medzi Európskou úniou a zoskupením MERCOSUR

Táto dohoda sa zaraďuje medzi významné obchodné dohody, ktoré uzavrela Európska únia s jednotlivými ekonomickými zoskupeniami.

MERCOSUR⁶ je spoločným trhom latinsko-amerických krajín, ktorý bol vytvorený v roku 1991 podpisom tzv. Zmluvy z paraguajského Asunciónu medzi Argentínou, Brazíliou, Paraguajom a Uruguajom. V júli 2006 pristúpila k zmluve aj Venezuela. Základným cieľom zmluvy je vytvorenie spoločného trhu s voľným pohybom tovaru, služieb, kapitálu a pracovnej sily, zvýšenie konkurencieschopnosti jeho členov vytvorením funkčnej colnej únie, odstránenie všetkých tarifných a netarifných prekážok vzájomného obchodu a stanovenie spoločnej obchodnej politiky voči tretím krajinám. Zmluva pokrýva aj ďalšie oblasti spolupráce, a to najmä fiškálnu, menovú, priemyselnú a poľnohospodársku politiku.

Vytýčený cieľ bol ambiciózny, ale podarilo sa ho splniť, aj keď si členské štáty ponechali z režimu voľného obchodu a colnej únie pre niektoré výrobky a služby určité výnimky.

MERCOSUR zahŕňa dva najdôležitejšie trhy Južnej Ameriky (Brazíliu a Argentínu), dva menšie trhy (Uruguaj a Paraguaj) a prostredníctvom asociačnej dohody s Chile i tretí najvýznamnejší latinskoamerický trh.

⁶MERCOSUR (Mercado Común del Sur) – Spoločný trh Juhu je juhoamerické integračné zoskupenie. Jeho sídlom je uruguajské Montevideo.

V roku 1994 získal MERCOSUR medzinárodnú subjektivitu. Ako subjektu medzinárodného verejného práva sa mu podarilo vyjednať viaceré významné medzinárodné dohody s tretími krajinami alebo zoskupeniami. Napr. v roku 1998 podpísal MERCOSUR dohodu o vytvorení voľného obchodu s Andským spoločenstvom národov s cieľom liberalizovať obchodnú výmenu.

Krajiny MERCOSUR-u sa tak stali tzv. južným pólom integračného úsilia Latinskej Ameriky, lebo bez MERCOSUR-u nie je možné vytvoriť na celom subkontinente žiadnu významnejšiu zónu voľného obchodu. Integračné zoskupenie MERCOSUR predstavuje vyše 50 % priemyselného potenciálu Latinskej Ameriky a takmer polovicu obyvateľstva tohto regiónu.

Poznamenávame, že za tzv. severný pól integračnej príťažlivosti pre krajiny Latinskej Ameriky, najmä Strednej Ameriky a severnej časti Južnej Ameriky, sa považuje integračné zoskupenie NAFTA (North American Free Trade Area – Severoamerická zóna voľného obchodu), ktorého členmi sú Kanada, Mexiko a Spojené štáty americké.

Rokovania medzi Európskou úniou a krajinami MERCOSUR-u o asociačnej dohode začali v júni 2000 a pôvodne mali byť ukončené v roku 2004. Primárnym cieľom dohody malo byť dosiahnutie vyššej úrovne politickej a hospodárskej spolupráce, zabezpečenie urýchlenia procesu integrácie v rámci samotnej skupiny krajín MERCOSUR-u, ako aj liberalizácia obchodno-ekonomických vzťahov s Európskou úniou. Z pohľadu EÚ by preto pripravovaná dohoda mala podporiť rozvoj a posilnenie spoločných inštitúcií v rámci zoskupenia MERCOSUR a súbežne liberalizovať obchod s tovarom a službami medzi EÚ a MERCOSUR-om.

Európska únia má záujem o otvorenie juhoamerických trhov pre svoj priemyselný tovar a pre sektor služieb (najmä pre finančné a telekomunikačné služby), vytvorenie transparentnejších podmienok v oblasti investícií a verejného obstarávania, zjednodušenie a zjednotenie pravidiel dovozu vnútri zoskupenia MERCOSUR. MERCOSUR naproti tomu očakáva diferencované zaobchádzanie a asymetrický prístup v obchode s tovarom a službami, výraznejšie otvorenie trhu EÚ pre poľnohospodárske a spracované výrobky a zároveň obmedzenie dotácií na poľnohospodárske výrobky dovážané z EÚ. Z hľadiska svojich obchodných záujmov MERCOSUR nechce otvoriť svoj trh pre dovoz priemyselného tovaru v takom rozsahu, ako to žiada EÚ, defenzívne záujmy presadzuje taktiež v oblasti služieb a verejného obstarávania.

Problémy v rokovaní spôsobuje aj nejednotnosť krajín MERCOSUR-u pri definovaní ich spoločnej pozície voči EÚ, čo vyplýva o. i. aj z rozdielnej veľkosti a charakteru ich ekonomík.

Európska komisia, ktorá má mandát na rokovania o asociačnej dohode s MERCOSUR-om, momentálne neuvažuje o predložení novej ponuky. Podľa Európskej komisie by nová dohoda mala pokryť viac ako 90 % objemu vzájomného obchodu, od MERCOSUR-u okrem iného požaduje poskytnutie koncesíí pre 350

prioritných výrobkov z EÚ, najmä lepší prístup na automobilový trh a zlepšenie ponuky v sektore služieb.

Úplná liberalizácia obchodu by prispela k rastu HDP v EÚ asi o 0,1 %, v Argentíne o 0,5 %, v Brazílii o 1,5 %, v Uruguaji o 2,1 % a v Paraguaji až o 10 %.

Dosah na jednotlivé sektory ekonomiky by však nebol rovnaký. V EÚ by produkcia v automobilovom priemysle a strojárstve stúpila o 1 % – 2 %, avšak v niektorých odvetviach agrosektora (živočišna výroba, obilie, potravinársky priemysel) by produkcia poklesla o 3 % – 5 %.

V krajinách MERCOSUR-u by, naopak, poklesla výroba v oblasti textilu a odevov, v drevárskom, papierenskom a chemickom priemysle a taktiež v strojárskom a automobilovom priemysle. Na druhej strane by vzrástla produkcia v agrosektore a v potravinárskom priemysle.

Pre rokovania o biregionálnej liberalizácii obchodu medzi Európskou úniou a MERCOSUR-om bola v roku 2004 schválená rámcová pozícia, ktorá hovorí o okamžitom odstránení ciel v oblasti automobilového priemyslu. Krajiny MERCOSUR-u ale požadujú prechodné obdobie 13 – 18 rokov na odstránenie ciel pre tieto komodity, pretože výroba automobilov patrí v ich krajinách k najdôležitejším priemyselným odvetviam.

Európska únia sa domnieva, že ponuka krajín MERCOSUR-u doteraz zaostáva za očakávaniami. Stotožňuje sa s myšlienkou, že je potrebné uprednostniť obsah dohody pred časovým aspektom, na druhej strane je však potrebné, aby EÚ využila všetky dostupné možnosti s cieľom urýchliť rokovania. Európska únia zhrnula svoju pozíciu pre ďalšie rokovania s MERCOSUR-om do piatich oblastí [12]:

1. Voľný pohyb tovaru – medziregionálna integrácia by mala zabezpečiť voľný pohyb tovaru v oboch regionálnych zoskupeniach, pričom v krajinách MERCOSUR-u by sa na tovary z EÚ nemali uvažovať dvojité clá, mali by sa používať zjednodušené colné procedúry; voľný obeh priemyselného tovaru z EÚ si bude vyžadovať elimináciu netarifných prekážok; MERCOSUR by mal uplatňovať biregionálny prístup vo vzťahu k sanitárnym a fyto-sanitárnym štandardom; EÚ očakáva taktiež liberalizáciu v oblasti voľného pohybu služieb;

2. Záväzky prístupu na trh pre tovary v súlade s požiadavkami Svetovej obchodnej organizácie (podstatná časť obchodu) – Európska únia od MERCOSUR-u očakáva pokrytie minimálne 90 % tovaru, pričom by mali byť zohľadnené prioritné produkty EÚ (353 produktov), najmä v oblasti automobilového priemyslu;

3. Záväzky prístupu na trh pre služby, ktoré budú zahŕňať podstatnú časť sektorov a ktoré budú podporené určitým stupňom regulácie zabezpečujúcej predvídateľnosť. EÚ má záujem najmä o finančné služby, telekomunikácie, morskú dopravu, environmentálne služby, poštové služby, služby v oblasti informačných technológií a leteckej dopravy;

4. Koncesie by mali poskytovať výhody operátorom pôsobiacim vnútri regionálnych zoskupení. V otázkach pravidiel pôvodu EÚ potvrdzuje potrebu

pravidla „ner refundovania cla“ („no-drawback rule“), ktoré by malo zabrániť poskytovaniu preferenčného zaobchádzania pre tovary z tretích krajín. EÚ tiež očakáva zabezpečenie ochrany geografických označení EÚ pred ich komerčným zneužívaním;

5. Národné zaobchádzanie s investíciami. Ak MERCOSUR poskytne záruky o národnom zaobchádzaní s investíciami, EÚ je pripravená súhlasiť, aby MERCOSUR zachoval redukovaný zoznam horizontálnych výnimiek.

MERCOSUR vo svojom dokumente uvádza, že asociačná dohoda bude prístupná len v tom prípade, ak výsledkom rokovaní bude zabezpečenie väčšieho prístupu tovaru z MERCOSUR-u na trh EÚ. MERCOSUR špecifikoval nasledujúce parametre pre ďalšie rokovania s EÚ:

1. Špeciálne a diferencované zaobchádzanie (asymetria). Obe strany potvrdili princíp špeciálneho a diferencovaného zaobchádzania ako prostriedok na odstránenie evidentnej asymetrie v úrovni rozvoja oboch zoskupení. Na základe uvedeného MERCOSUR navrhuje uplatňovať rozdielny prístup na trh pre tovary, rozsah ich krytia, prechodné obdobia a časový harmonogram pri znižovaní ciel, princíp neplnej reciprocity tak na globálnej, ako aj na sektorovej báze.

2. Rozvoj obchodu. Cieľom je zvýšenie objemu zahraničného obchodu oproti doterajšiemu stavu. Nerecipročné koncesie na spracúvané „agri“ produkty by mali prispieť k vyrovnaniu bilancie ponuky MERCOSUR-u v oblasti priemyselných výrobkov.

3. Podmienky koncesí a ich zhoršovanie. EÚ nie je schopná poskytnúť plnú liberalizáciu obchodu s poľnohospodárskymi a spracovanými produktmi a navrhnuté koncesie sú limitované buď kvótami, alebo úplným vylúčením z preferenčného prístupu na trh.

4. Exportné dotácie a domáca podpora v poľnohospodárskom sektore deformujú obchod. MERCOSUR navrhuje, aby obe strany zrušili exportné dotácie na obchod v rámci preferenčného prístupu na trh k momentu vstupu asociačnej dohody do platnosti.

5. Duševné vlastníctvo. Otázky duševného vlastníctva by sa mali riešiť len v rámci WTO. Berúc do úvahy systémovú podstatu TRIPs (Treaty on Intellectual Property Rights) pozícia MERCOSUR-u je, že pokrok v tejto oblasti sa môže dosiahnuť na základe mechanizmov konzultácie a spolupráce.

Z prezentovaných pozícií Európskej únie a MERCOSUR-u je zrejmé, že obe strany majú rozdielne preferencie týkajúce sa otázok liberalizácie vzájomného obchodu. EÚ zdôrazňuje výraznejšiu liberalizáciu v oblasti priemyselných výrobkov a služieb, potrebu zjednodušenia a zjednotenia pravidiel dovozu vnútri zoskupenia MERCOSUR-u. MERCOSUR očakáva diferencované zaobchádzanie a asymetrický prístup v obchode s tovarom a službami a výraznejšie otvorenie trhu EÚ pre poľnohospodárske a spracované výrobky z MERCOSUR-u a zároveň obmedzenie dotácií na poľnohospodárske výrobky dovážané z EÚ.

Ďalší vývoj rokovaní o liberalizácii obchodu medzi Európskou úniou a MERCOSUR-om bude taktiež v značnej miere závisieť od výsledkov dauhského kola multilaterálnych rokovaní v rámci WTO.

Predbežné rokovania Európskej únie a MERCOSUR-u sa začali v apríli 2000. Keďže Európska únia chcela ísť nad rámec záväzkov dohodnutých Svetovou obchodnou organizáciou, faktické rokovania sa začali až v roku 2004. V roku 2008 bolo uzavretých 16 kapitol. [20]

2.2 Asociačná dohoda medzi Európskou úniou a Andským spoločenstvom

Andské spoločenstvo národov vzniklo v roku 1969⁷. Členskými štátmi Andského spoločenstva národov sú Venezuela, Ekvádor, Bolívia, Kolumbia a Peru. Panama má štatút pozorovateľa. Hlavnými cieľmi andského integračného zoskupenia je podpora vyváženého rozvoja členských štátov a urýchlenie ich ekonomického rastu prostredníctvom ekonomickej, obchodnej a politickej integrácie. Nástrojmi na dosiahnutie tohto cieľa sú koordinácia hospodárskej a sociálnej politiky a liberalizácia vzájomného obchodu. Cieľom tohto zoskupenia bolo vytvoriť medzi členskými krajinami spoločný trh. Od februára 1995 tvorí oblasť voľného obchodu a colnú úniu so spoločnou vonkajšou tarifou, hoci pre niektoré krajiny zoskupenia existujú výnimky⁸.

Na zasadnutiach Rady EÚ pre všeobecné záležitosti a vonkajšie vzťahy (GAERC) boli koncom roka 2007 schválené návrhy mandátov na otvorenie rokovaní o dohodách o voľnom obchode s Indiou, Kóreou, krajinami ASEAN, ale i s krajinami Strednej Ameriky a Andského spoločenstva (Bolívia, Kolumbia, Ekvádor, Peru a Venezuela), s ktorými má EÚ uzavretú dohodu o spolupráci⁹. Cieľom budúcej asociačnej dohody s Andským spoločenstvom národov je zabezpečiť progresívnu a recipročnú liberalizáciu obchodu s tovarom a službami, ako aj úpravu pravidiel týkajúcich sa obchodu. Dohoda by mala byť vyvážená a pokiaľ možno symetrická, so zohľadnením rozdielnej úrovne ekonomického vývoja rozvojových a najmenej rozvinutých krajín. Už počas schvaľovania mandátov bolo zrejmé, že zámerom EÚ je uzatvoriť tieto dohody čo najskôr. Prvé rokovania sa uskutočnili v roku 2007 na ministerskom stretnutí v dominikánskom Santo Domingo, ktoré tak dostali

⁷Andské spoločenstvo sa oficiálne nazýva Comunidad Andina de Naciones – CAN, resp. Andean Community of Nations – ACN, skrátene sa používa Andské spoločenstvo.

⁸K integračným procesom a zoskupeniam v Latinskej Amerike považujeme za potrebné doplniť, že prvé regionálne zoskupenia v tomto regióne vznikali už v 60. a 70. rokoch 20. storočia. Tieto integračné zoskupenia zažili viaceré vnútorné krízy a nedosiahli vytýčené ciele. Hlavnou príčinou bola nerozvinutosť krajín, rozdielny stupeň rozvoja ich ekonomík a nedostatočná i fraštruktúra. Znovuobnovené integračné úsilie v Latinskej Amerike, ktoré bolo inšpirované aj myšlienkou otvoreného regionalizmu, nastalo až v 90. rokoch 20. storočia. Priamy pokrok v regionálnej ekonomickej integrácii sa dosiahol aj oživením stredoamerického a andského integračného procesu, napr. vytvorením MERCOSUR-u – Spoločného trhu Juhu v r. 1991.

pozitívny politický impulz. Následné rokovania sa uskutočnili v kolumbijskej Bogote a boli zamerané predovšetkým na prepojenie na nové alebo upravené dohody o partnerstve a spolupráci.

Snahou Európskej únie je v čo najkratšom čase podpísať vyvážené asociačné dohody, pretože Európskej únii sú známe aktivity USA v tomto regióne. Súčasnú právnu základňu kooperačných vzťahov EÚ s jednotlivými andskými krajinami a Andským spoločenstvom ako komplexným celkom predstavuje regionálna rámcová dohoda, ktorá bola podpísaná v r. 1993 a nadobudla platnosť v r. 1998. Táto dohoda však nekorešponduje so súčasným trendom, t. j. otváraním sa zahraničných trhov európskym firmám s cieľom zabezpečiť ich konkurencieschopnosť prostredníctvom eliminácie prekážok obchodu.

Európska únia vo svojich všeobecných stanoviskách k príprave asociačnej dohody s Andským spoločenstvom podporuje jej široký rozsah, ktorý by mal vyústiť do ekonomického prínosu pre všetky členské štáty EÚ.

EÚ podporuje hlbšiu vzájomnú liberalizáciu spoločného agrárneho obchodu najmä v sektore spracovaných poľnohospodárskych výrobkov a akceptuje plnú elimináciu sadzieb na dovoz, ako aj vývoz. Pokiaľ ide o obchod so základnými poľnohospodárskymi produktmi, podporuje len limitovanú liberalizáciu obchodu predovšetkým pri citlivejších produktoch, ako je napr. mäso, mliečne výrobky, obilniny, cukor a víno, pri ktorých je možné podporiť liberalizáciu v rámci tarifných kvót.

Negociačné rokovania Európskej únie s Andským spoločenstvom sa začali v júni 2007 a ďalej pokračujú. [21]

Pre niektoré členské krajiny Európskej únie je andský región ekonomicky zaujímavý.

Pre Slovenskú republiku nie sú krajiny Andského spoločenstva jej prioritnými obchodnými partnermi, ani významnými investormi, preto sa Slovensko v tomto regióne zrejme nebude výraznejšie exponovať.

V roku 1980 vzniklo Latinskoamerické združenie pre integráciu (LAIA – Latin American Integration Association) ako následník Latinskoamerického združenia voľného obchodu (LAFTA), vytvoreného v r. 1961. Latinskoamerické združenie pre integráciu (LAIA) sa v roku 1984 premenilo na preferenčnú oblasť zaručujúcu svojim členom colné výhody na tovar pochádzajúci z ich oblastí. Toto združenie vytvorilo právny a inštitucionálny rámec pre vznik subregionálneho zoskupenia. Úloha LAIA sa zameriava na podporu konvergencie existujúcich integračných zoskupení vnútri združenia s cieľom vytvoriť fungujúci systém multilaterálnej integrácie na americkom kontinente. Podľa neho sú členské krajiny rozdelené do troch skupín:

- najrozvinutejšie krajiny (Argentína, Bratília, Mexiko, Chile),
- stredne rozvinuté krajiny (Kolumbia, Peru, Uruguaj, Venezuela),
- najmenej rozvinuté krajiny (Bolívia, Ekvádor, Paraguaj). Tieto krajiny majú zvláštne výhody.

V roku 1998 bola za člena LAIA prijatá aj Kuba.

⁹Dohoda o spolupráci medzi Európskym spoločenstvom a Andským spoločenstvom. (Rím, 15. december 2003). (Andský región bol prvým regiónom v Latinskej Amerike, s ktorým EÚ uzatvorila regionálne dohody o spolupráci, pričom prvá dohoda bola uzatvorená v roku 1983.)

2.3 Dohoda o partnerstve medzi Európskym spoločenstvom a krajinami Afriky, karibskej a tichomorskej oblasti

Skupinu krajín ACP – African, Caribbean and Pacific Countries (AKT – krajiny Afriky, Karibiku a Tichomorja) tvorí 78 krajín, ktoré majú svoje vzťahy k Európskej únii v súčasnosti jednotne usporiadané na základe Dohody o partnerstve, a Kuba, ktorá sa v roku 2001 stala ďalším členom skupiny, ale k Dohode o partnerstve nepristúpila z politických dôvodov, zúčastňuje sa však na niektorých častiach spolupráce. Touto dohodou Európska únia dohodla s krajinami AKT špeciálnu spoluprácu v oblasti rozvojovej politiky a obchodu.

Geograficky sa krajiny AKT skladajú zo 48 krajín Afriky, 15 krajín z Karibiku a 15 krajín z Pacifického regiónu.

Podľa stupňa a úrovne ekonomického rozvoja sú krajiny AKT rozdelené na dve skupiny:

- krajiny, ktoré dosahujú určitú úroveň ekonomického rozvoja,
- najmenej rozvinuté krajiny AKT.

Druhá skupina krajín AKT má podľa dohody z Cotonou nárok na špeciálne zaobchádzanie, pretože majú zvláštne rozvojové potreby (vo väčšine z nich sa len nedávno skončili konflikty). V týchto krajinách sa preto prikladá špeciálny význam niektorým oblastiam, napríklad posilneniu regionálnej spolupráce, rozvoju dopravnej a komunikačnej infraštruktúry a dodávkam potravín. (Zoznam krajín AKT podľa tohto rozčlenenia je uvedený v prílohe I)

Ide o rozsiahle územie (25 mil. km²), ktoré má významný ľudský potenciál (673 mil. obyvateľov). Krajiny AKT predstavujú významný surovinový a palivo-energetický potenciál, pretože táto oblasť je dobre vybavená prírodnými zdrojmi. Vzhľadom na to, že táto skupina krajín tvorí takmer 40 % členskej základne OSN a vytvára silný blok i v ďalších medzinárodných organizáciách, v ktorých má každá krajina jeden hlas, sú aj dôležitým negociačným faktorom. [5]

Podiel krajín AKT na svetovom ekonomickom potenciáli je však malý, na svetovom HDP sa podieľajú približne 1 % – 2 %. Rovnako nepatrný je aj podiel týchto krajín na svetovom obchode. Väčšinou ide o krajiny priemyselne málo rozvinuté.

Krajiny AKT sú veľmi heterogénnou oblasťou. Jednotlivé štáty sa odlišujú ekonomickou úrovňou, vybudovanou infraštruktúrou, vzdelanosťou obyvateľstva, kultúrou a históriou. Popritom v celej skupine existuje množstvo regionálnych špecifik.

Pre Európsku úniu sú tieto krajiny pomerne dôležitým politickým partnerom, avšak ich ekonomická úloha je iba okrajová. Z krajín AKT je najväčším obchodným partnerom Európskej únie iba skupina afrických krajín.

Pre skupinu krajín AKT je Európska únia rozhodujúcim partnerom, predovšetkým vo vzťahu k africkým krajinám.

Všetky regióny AKT sa vo svojich vývozoch do Európskej únie špecializujú na primárnu produkciu. Až 80 % vývozu prevažne tvorí 3 – 5 komodít. Tým sa krajiny AKT stávajú príliš citlivé nielen na zmeny svetových cien tejto produkcie, ale aj na príchod konkurenčných krajín na svetové trhy.

Vzťahy medzi krajinami Afriky, Karibskej a Tichomorskej oblasti a Európskou úniou sú založené na dlhotrvajúcom a preferenčnom partnerstve. Dňa 23. júna 2000 bola v Cotonou (Benin) podpísaná Dohoda o partnerstve medzi EÚ a štátmi AKT (ACP – EC partnership agreement), ktorá nadobudla platnosť od 1. apríla 2003 a ktorá bola uzatvorená na obdobie 20 rokov s tým, že podlieha pravidelnej revízii každých 5 rokov. Uvedená dohoda nahradila špeciálnu medzivládnu dohodu tzv. Konvencie z Lomé (Togo), ktoré od roku 1975 tvorili rámec pre spoluprácu v oblasti rozvojovej politiky a obchodu medzi Európskou úniou a krajinami AKT¹⁰. Dohoda z Cotonou bola novelizovaná zmluvou podpísanou dňa 25. 6. 2005 v Luxemburgu a platnosť nadobudla 1. júla 2008. [22]

Podľa tejto dohody krajiny EÚ a AKT sa dohodli na uzavretí nových obchodných dohôd o hospodárskom partnerstve (Economic Partnership Agreements – EPAs), ktoré by mali zabezpečiť dlhodobý rozvoj, hospodársky rast, znižovanie chudoby a integráciu krajín AKT do globálnej ekonomiky. Dohody EPAs boli uzatvorené koncom roka 2007 a platnosť nadobudli 1. 1. 2008.

Rokovania o dohodách EPAs sa začali v septembri 2002 v Bruseli na úrovni všetkých krajín AKT a obe zmluvné strany sa dohodli na hlavných cieľoch a štruktúre EPAs.

Druhá fáza rokovaní sa začala v októbri 2003 s jednotlivými regiónmi AKT (4 regióny Afriky, karibská oblasť, tichomorská oblasť) na základe prijatého scenára, ktorý prihliada na špecifiky jednotlivých regiónov AKT. Rokovania sa sústredili na vnútroregionálnu integráciu a súvisiace obchodné a rozvojové politiky každého regiónu. V roku 2006 sa rokovania zamerali na rámcovú štruktúru EPAs a v roku 2007 na doriešenie otázok prístupu na trh a konečné znenie dohôd.

Plnohodnotnú regionálnu dohodu o hospodárskom partnerstve (EPA) pokrývajúcu všetky oblasti spolupráce (vrátane služieb, pravidiel, tovaru a rozvojovej pomoci) sa do konca roka 2007 Európskej únii podarilo podpísať iba s 15 krajinami karibskej oblasti (zoskupenie CARIFORUM).

S ďalšími 20 krajinami AKT boli dosiahnuté predbežné dohody o obchode s tovarom. Týmito dohodami sa podarilo splniť závery Rady GAERC¹¹ z novembra

¹⁰Konvencie z Lomé boli štyri (z rokov 1975, 1979, 1984 a 1989). Posledná štvrtá Loméská konvencia zahŕňala na jednej strane členské krajiny EÚ a na druhej strane 71 rozvojových krajín Afriky, karibskej a tichomorskej oblasti. Oproti predchádzajúcim konvenciám mala dvojnásobnú lehotu platnosti (vzťahovala sa na roky 1990 – 2000). Pre rozvojové krajiny tieto konvencie predstavovali udelenie preferenčných podmienok prístupu na trhy Európskeho spoločenstva, rozšírenie oblastí spolupráce a zavedenie nových nástrojov spolupráce.

¹¹GAERC – General Affairs and External Relations Council je Rada EÚ pre všeobecné záležitosti a vonkajšie vzťahy.

2007 a vyhnúť sa narušeniu tradičných obchodných tokov s krajinami AKT. Kým doterajší režim podľa dohody z Cotonou poskytoval bezcolný a bezkvótový režim (DFQR)¹² pre zhruba 96 % tovarových položiek, podľa nových dohôd poskytuje režim DFQR prístup na trh EÚ až pre 99,5 % exportu z krajín AKT. Spolu s 32 najmenej rozvinutými krajinami, ktoré využívajú preferenčný režim „Everything But Arms“¹³, využíva režim DFQR prístup na trh EÚ 67 z celkového počtu 78 krajín AKT. (Juhoafrická republika využíva preferenčný režim v zmysle obchodnej dohody medzi EÚ a Južnou Afrikou.)

V decembri 2007 Rada GAERC schválila nariadenie, ktoré upravuje obchodný režim pre dovoz tovarov z tých krajín AKT, s ktorými boli uzavreté predbežné dohody pre obchod s tovarom. Toto nariadenie bude platiť dočasne, kým nenadobudnú platnosť dohody o hospodárskom partnerstve (EPAs), resp. dohody o predbežnom uplatňovaní EPAs.

Podľa záverov Rady GAERC z mája 2007 cieľom liberalizácie obchodu je zlepšenie prístupu na trh EÚ pre krajiny AKT. EÚ poskytne krajinám AKT bezkvótový a bezcolný prístup na svoje trhy, pričom dovoz cukru a ryže bude plne liberalizovaný až po určitom prechodnom období.

Krajiny AKT patria v drvivej väčšine k najchudobnejším krajinám sveta a ich podiel na zahraničnom obchode SR je minimálny. V roku 2007 zahraničnoobchodný obrat SR s týmito krajinami predstavoval len 3 882 mil. Sk, čo je 0,14 % celkového zahraničnoobchodného obratu SR, pričom vývoz do týchto krajín dosiahol hodnotu 1 467 mil. Sk (0,10 % celkového vývozu SR) a dovoz predstavoval 2 415 mil. Sk (0,17 % celkového dovozu SR).

Aj keď dohody o hospodárskom partnerstve by mali mať charakter dohôd o voľnom obchode, dominovať by mal v nich predovšetkým rozvojový aspekt – pomoc krajinám pri odstraňovaní chudoby, podpora hospodárskeho rastu a regionálnej integrácie. Prístup na trhy krajín AKT by mal byť pre vývozcov z EÚ obmedzený počas prechodného obdobia, ktoré podľa doterajších návrhov by malo byť minimálne 20 rokov. Pre krajiny AKT by sa mal zlepšiť prístup na trhy EÚ okamžite, t. j. vstupom dohody EPA do platnosti. Krajiny AKT však aj v súčasnosti môžu využívať preferenčné schémy, ktoré im poskytuje EÚ (Dohoda z Cotonou, Všeobecný systém preferencií – GSP, GSP+, iniciatíva „Všetko okrem zbraní“) a ktoré pokrývajú takmer všetky položky colného sadzovníka.

Uzavretie dohôd EPAs medzi EÚ a krajinami AKT by na ekonomiku SR, ani jej podnikateľské subjekty v strednodobom horizonte nemalo mať podstatný vplyv.

¹²DFQR – Duty-Free and Quota Regime.

¹³Everything But Arms Initiative. Ide o nariadenie Rady EÚ „Všetko okrem zbraní“ z roku 2001.

2.4 Dohoda o hospodárskom partnerstve medzi Európskym spoločenstvom a štátmi CARIFORUM-u

Zoskupenie CARICOM – Caribbean Community and Common Market (Karibské spoločenstvo a spoločný trh) vzniklo v roku 1973. Ním sa karibská oblasť zjednotila. Krajiny CARICOM-u vytvorili zónu voľného obchodu, postupne vytvárali colnú úniu a orientujú sa na koordináciu obchodných politík, hospodárskych politík a na rozvojové plánovanie.

CARICOM je pravdepodobne najviac integrovaným zoskupením v AKT (krajiny Afriky, Karibiku a Tichomorja), keďže všetky členské krajiny prijali pomerne liberálnu obchodnú politiku, hoci sa v niektorých prípadoch jej praktické napĺňanie odlišuje.

V roku 1992 sa vytvorilo CARIFORUM – Forum of the Caribbean ACP states (Fórum karibských štátov AKT). CARIFORUM zjednotilo krajiny CARICOM-u s krajinami Surinam, Haiti a Dominikánskou republikou. Jeho cieľom bolo zabezpečiť lepšiu koordináciu rozvojovej pomoci jednotlivým krajinám – hlavne z Európskej únie – a podporiť regionálnu integráciu a spoluprácu.

Členmi CARIFORUM-u sú Antigua a Barbuda, Bahamské spoločenstvo, Barbados, Belize, Dominické spoločenstvo, Dominikánska republika, Grenada, Guayanská republika, Haitská republika, Jamajka, Svätý Krištof a Nevis, Svätá Lucia, Svätý Vincent a Grenadíny, Surinamská republika, Republika Trinidadu a Tobaga.

Európska únia v snahe o skvalitnenie svojich vzťahov aj so vzdialenými teritóriami iniciovala rokovania o spolupráci aj s krajinami zoskupenia CARIFORUM, do ktorého patrí už uvedených 15 krajín Strednej Ameriky a Južnej Ameriky. Rokovania sa začali v roku 2004. Zmluva (CARIFORUM – EU Economic Partnership Agreement) bola podpísaná 15. októbra 2008 a do platnosti vstúpila 29. decembra 2008. [23]

V zmysle revidovanej Zmluvy zo Chaguaramas, ktorou sa zakladá Karibské spoločenstvo vrátane jednotného trhu a hospodárstva Caricomu, Zmluvy z Basseterre o založení Organizácie východných karibských štátov a Dohody o vytvorení oblasti voľného obchodu medzi Karibským spoločenstvom a Dominikánskou republikou sa Európska únia rozhodla podporiť a urýchliť hospodársky, kultúrny a sociálny rozvoj štátov CARIFORUM-u s cieľom prispieť k mieru a bezpečnosti a podporiť stabilné a demokratické politické prostredie v tejto oblasti. [4]

Hlavnou úlohou zostáva plnenie rozvojových a miléniových cieľov, odstránenie chudoby a zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja a postupnej integrácie 15 krajín CARIFORUM-u do svetového hospodárstva. V neposlednom rade zostávajú otázky hospodárskeho a sociálneho rozvoja, ako aj dodržiavanie zásad a pravidiel, ktorými sa riadi medzinárodný obchod; ide najmä o tie, ktoré sú obsiahnuté v dohode o založení Svetovej obchodnej organizácie.

Dohoda Európskeho spoločenstva s CARIFORUM vymedzuje aj priority stanovenej spolupráce, ktoré sa dotýkajú predovšetkým:

- poskytovania technickej pomoci pri budovaní personálnej, právnej a inštitucionálnej kapacity v štátoch CARIFORUM-u;
- poskytovania pomoci pri budovaní kapacít a inštitúcií, pokiaľ ide o fiškálnu reformu, s cieľom posilniť daňovú správu a zlepšiť výber daňových príjmov;
- poskytovania pomoci zameranej na podporu rozvoja súkromného sektora a podnikania a posilnenie medzinárodnej konkurencieschopnosti firiem;
- diverzifikácie vývozu tovaru a služieb štátov CARIFORUM-u prostredníctvom nových investícií a rozvoja nových sektorov;
- posilnenia technologických a výskumných schopností štátov CARIFORUM-u;
- vývoja inovačných systémov CARIFORUM-u vrátane rozvoja technologickej kapacity;
- podpory rozvoja infraštruktúry štátov CARIFORUM-u.

Strany sa tiež zhodli na výhodách regionálneho rozvojového fondu predstavujúcich záujmy všetkých štátov CARIFORUM-u pokiaľ ide o mobilizáciu a presmerovanie rozvojových zdrojov týkajúcich sa dohody o hospodárskom partnerstve z Európskeho rozvojového fondu¹⁴ a od iných potenciálnych darcov. Štáty CARIFORUM-u v tejto súvislosti vyvinú úsilie o založenie takéhoto fondu do dvoch rokov od podpisu dohody.

Vzhľadom na zemepisnú blízkosť najvzdialenejších regiónov Európskeho spoločenstva a štátov CARIFORUM-u a v záujme posilnenia hospodárskych a spoločenských väzieb medzi týmito regiónmi a štátmi CARIFORUM-u sa strany usilujú osobitne uľahčiť spoluprácu vo všetkých oblastiach spadajúcich do rozsahu pôsobnosti tejto dohody, ako aj uľahčiť obchod s tovarom a so službami, podporovať investície a dopravné a komunikačné spojenia medzi najvzdialenejšími regiónmi a štátmi CARIFORUM-u.

¹⁴Podľa dohody z Cotonou (Benin) z roku 2000 funguje tzv. Európsky rozvojový fond (European Development Fund – EDF). Tento fond nie je zahrnutý do finančných rozpočtov EÚ. Spravuje ho síce Európska komisia, ale je priamo financovaný členskými štátmi EÚ. Z Európskeho rozvojového fondu sú krajiny AKT oprávnené čerpať prostriedky. Na spoluprácu s cieľom hospodárskeho, kultúrneho a sociálneho rozvoja afrických, karibských a tichomorských štátov sa vo finančnom rámci EÚ na obdobie rokov 2008 – 2013 počíta so sumou 22,7 mld. €.

Záver

Súhrnne treba zdôrazniť význam regionálnych obchodných dohôd pre liberalizáciu svetového obchodu. Liberalizovaný obchod prináša osov všetkým: spotrebiteľom, producentom, importérom i exportérom. Samotný obchod podporuje svetový ekonomický rast a konkurencia medzi dovozom a miestnymi výrobkami znižuje ceny, zvyšuje kvalitu a súčasne umožňuje najefektívnejším výrobcom z Európskej únie za spravodlivých podmienok súťažiť s konkurentmi z iných krajín.

Európska únia ako najväčší obchodný partner vo svete – s takmer 20 % podielom na svetovom vývoze a dovoze – sa považuje za kľúčového hráča v medzinárodných rokovaníach o liberalizácii obchodu, ktoré sa robia pod patronátom Svetovej obchodnej organizácie. Európska únia pevne podporuje Svetovú obchodnú organizáciu, ktorá stanovuje súbor pravidiel, ktoré majú pomôcť ďalšiemu rozvoju a prehĺbeniu liberalizácie svetového obchodu a zabezpečiť všetkým účastníkom spravodlivé zaobchádzanie.

Súbežne s členstvom vo WTO si Európska únia vytvorila sieť dvojstranných obchodných dohôd s jednotlivými krajinami a regiónmi po celom svete. Tieto dohody dopĺňajú postupy, ktoré robí WTO na odstránenie prekážok obchodu v medzinárodnom meradle a pomáhajú únii zabezpečovať vzájomné výhody s hlavnými obchodnými partnermi.

Európska únia pripisuje veľký význam uzatváraniu regionálnych obchodných dohôd aj z toho dôvodu, že v súčasnom období sa účastníkmi týchto dohôd realizuje približne 40 % svetovej obchodnej výmeny. Okrem toho pravidlá obchodovania sú mnohostranné, samotné obchodovanie má dve strany: kupujúceho a predávajúceho, vývozcu a dovozcu. To spôsobilo, že Európska únia okrem svojej zainteresovanosti v medzinárodných rokovaníach o liberalizácii obchodu v rámci tzv. rozvojovej agendy z Dohy a predchádzajúcich kôl rokovaní Svetovej obchodnej organizácie vytvorila sieť dvojstranných obchodných dohôd s jednotlivými krajinami a regiónmi.

Na základe všeobecného systému preferencií (GSP)¹⁵ poskytla Európska únia bezcolný preferenčný prístup, alebo preferenčný prístup so zníženými sadzbami cla na svoj trh na väčšinu dovozu z rozvojových krajín. Navyše, v prípade 49 najchudobnejších krajín sveta je v rámci EÚ vývoz z týchto krajín oslobodený od cla (s výnimkou zbrani).

15 Všeobecný systém colných preferencií (GPS – General System of Preferences) je súhrnom colných výhod, ktoré priemyselne vyspelé krajiny jednostranne a bez reciprocity poskytujú hospodársky menej vyspelým krajinám. Ide o znížené colné sadzby, alebo bezcolné dovozy pre hotové výrobky a polotovary, príp. suroviny dovážané z týchto krajín. Je to systém, ktorý z aspektu svojho teritoriálneho rozsahu patrí medzi najvýznamnejšie a najrozsiahlejšie preferenčné režimy.

Zavedenie tohto systému odporučila II. Konferencia OSN o obchode a rozvoji (UNCTAD), ktorá sa konala v roku 1968 v New Delhi a ktorý schválilo Valné zhromaždenie OSN v roku 1970.

Vzhľadom na to, že ide o autonómne opatrenie jednotlivých vlád, odlišujú sa podmienky a rozsah poskytovaných colných preferencií. Okrem toho Európska únia zoznam krajín, ktoré používajú colné preferencie, pravidelne prehodnocuje a zo zoznamu beneficentov GPS vyčleňuje krajiny, ktoré nespĺňajú stanovené kritériá.

Európska únia spolu so svojimi 78 partnermi zo skupiny krajín AKT (krajiny africkej, karibskej a tichomorskej oblasti) vytvorila novú stratégiu s cieľom integrovať tieto krajiny do svetového hospodárstva. EÚ takisto uzatvára dohody s ďalšími regionálnymi zoskupeniami vo svete. To bol aj dôvod, prečo sme v tomto príspevku rozoberali problematiku regionálnych obchodných dohôd.

Treba však doplniť, že v oblasti medzinárodného obchodu Európska únia nesústreďuje pozornosť iba na regionálne obchodné dohody.

So svojimi hlavnými obchodnými partnermi z hospodársky vyspelých krajín (napr. s USA a Japonskom) Európska únia nemá osobitné obchodné dohody. Obchod s nimi sa realizuje prostredníctvom mechanizmov Svetovej obchodnej organizácie, hoci Európska únia má s týmito krajinami mnoho dohôd v jednotlivých odvetviach.

Okrem toho Európska únia rozvíja mnohostranný obchod aj s najľudnatejšou krajinou sveta, s Čínou, ktorá je po USA druhým najväčším partnerom Európskej únie. V obchodovaní s Čínou, ktorá k WTO pristúpila v roku 2001 a ktorá nemá s Európskou úniou uzavretú žiadnu regionálnu obchodnú dohodu, uplatňuje EÚ pravidlá Svetovej obchodnej organizácie. [11]

Analýzovanú problematiku možno uzavrieť myšlienkou Jagdishu Bhagwatiho, ktorý uvádza, že rozvoj obchodu pomáha svetovej ekonomike aj jednotlivým krajinám, že subvencie na produkciu sa nemôžu uprednostňovať pred podporou národov, a preto Európska únia, USA či Japonsko majú v obchode len jednu reálnu možnosť: multilateralizmus¹⁶. [3]

¹⁶Jagdish Bhagwati je profesorom na Columbia University v New Yorku a je členom Rady pre zahraničné vzťahy. Zaoberá sa otázkami ekonomického rozvoja, najmä v rozvojových krajinách, a otázkami medzinárodného obchodu.

Literatúra

- [1] An EU-Caribbean partnership for growth, stability, and development. Brussels: European Communities: COM (2006) 86, 23. 2006.
- [2] BALÁŽ, P. a kol.: *Medzinárodné podnikanie*. Bratislava: Sprint 2005. ISBN 80-89085-51-2.
- [3] BHAGWATI, J.: Don't Cry for Cancún. In: *Foreign Affairs*, Vol. 83, No 1, 2004.
- [4] Cariforum – EU launch crucial phase of Trade and Development Talks. In: *Press release*. Santa Lucia: 30. September 2005.
- [5] CIHELKOVÁ, E.: *Vnější ekonomické vztahy Evropské unie*. Praha: C. H. Beck 2003. ISBN 80-7179-804-5.
- [6] CRAWFORD, J. A. – FIORENTINO, R. V.: *The Changing Landscape of Regional Trade Agreements*. Geneva: WTO, 2005.
- [7] Doha Declarations (Ministerial Declaration). Adopted on 14 November 2001, Doha (Qatar). Geneva: WTO 2005.
- [8] EU relations with the Pacific Islands – A strategy for a strengthened partnership. Brussels: European Communities: COM (2006) 248, 29. 5. 2006.
- [9] GRIMM, S. – GILLSON, I.: *EU Trade Partnerships with Developing Countries*. In: *European Development Cooperation to 2010*. New York: 2004.
- [10] LIPKOVÁ, E. a kol.: *Medzinárodné hospodárske vztahy*. Bratislava: Sprint 2006. ISBN 80-89085-55-5.
- [11] Making globalisation work for everyone – The European Union and world trade. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2008.
- [12] MERCOSUR – European Union Joint Communiqué. Brussels, 17. december 2007.
- [13] MICHEL, L.: *Compendium on development, cooperation, strategies*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2006.
- [14] MOLLICK, A. V. – FARIA, J. R. – ALBUQUERQUE, P. H. – LEÓN-LEDESMA, M. A.: Can globalisation stop the decline in commodities' terms of trade? In: *Cambridge Journal of Economics*. Vol. 32, No 5, September 2008.
- [15] SCHOLTE, J. A.: Defining Globalisation. In: *The World Economy (Global Trade Policy)* Vol. 31, No 11, November 2008.
- [16] SCHOTT, J. J. (ed.): *Free Trade Agreements: US Strategies and Priorities*. Washington, D. C.: Institute for International Economics 2004. ISBN 0-88132-361-6.
- [17] The EU and Africa: Towards a strategic partnership. Brussels: Council of the European Union, doc. 15 961/05 – 19. 12. 1995.
- [18] WHALLEY, J.: Globalisation and Values. In: *The World Economy (Global Trade Policy)*. Vol. 31, No 11, November 2008.
- [19] WTO – Doha – working programme. Material WT/L/579. Geneva: WTO 2. August 2004.
- [20] http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/regions/mercosur/index_eu.htm
- [21] http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/regions/andean/index_eu.htm
- [22] http://ec.europa.eu/development/geographical/Cotonouintra_eu.cfm
- [23] http://ec.europa.eu/trade/issues/bilateral/regions/acp/pr220208_eu.htm

Krajiny AKT (krajiny Afriky, Karibiku a Tichomoria)*Krajiny AKT (okrem najmenej rozvinutých krajín AKT):*

Južná Afrika, Antigua a Barbuda, Bahamy, Barbados, Belize, Botswana, Kamerun, Kongo (Brazzaville), Cookove ostrovy, Dominika, Dominikánska republika, Fidži, Gabon, Ghana, Grenada, Guyana, Jamajka, Keňa, Marshallove ostrovy, Maurícius, Mikronézia (federatívne štáty), Namíbia, Nauru, Nigéria, Niue, Palau, Papua – Nová Guinea, Pobrežie Slonoviny, Svätý Krištof a Névis, Svätá Lucia, Svätý Vincent a Grenadíny, Senegal, Seychely, Surinam, Svazijsko, Tonga, Trinidad a Tobago, Zimbabwe.

Najmenej rozvinuté krajiny AKT

Angola, Benin, Burkina, Burundi, Kapverdy, Stredoafrická republika, Čad, Komory, Konžská demokratická republika, Džibutsko, Etiópia, Eritrea, Gambia, Guinea, Guinea-Bissau, Rovníková Guinea, Haiti, Kiribati, Lesotho, Libéria, Malawi, Mali, Mauritánia, Madagaskar, Mozambik, Niger, Rwanda, Samoa, Svätý Tomáš a Princov ostrov, Sierra Leone, Somálsko, Sudán, Šalamúnove ostrovy, Tanzánia, Východný Timor, Tuvalu, Togo, Uganda, Vanuatu, Zambia.

Prameň: TREUMER AMMITZBØLL, M.: Folketingets EU-oplysning: 101 otázok a odpovedí o Európskej únii (preklad z angličtiny). Bratislava: Informačná kancelária Európskeho parlamentu na Slovensku, 2005, s. 117.